

TIE TOTTELEVAISUUSVALIOKSI

Salme Mujunen

Alkupuhe

Kirja ”Positiivisesti päämäärään ponnistellen - Tie tottelevaisuusvalioksi” on kirjoitettu kaikille tottelevaisuuskokeista eli TOKO:sta kiinnostuneille koiraharrastajille. Kirjan tavoitteena on antaa selkeät ja havainnolliset harjoitteluohjeet lähtien pentuvaiheesta ja yltäen aina kansainvälisen kilpailutason osaamiseen saakka.

Tämä kirja pyrkii tarjoamaan koirakolle mahdollisimman hyvän osaamistason korostamalla nimenomaan perusharjoitteiden merkitystä. Toiveena on, että kirjan opastuksella TOKO lajina saisi joukkoihinsa myös uusia innostuneita harrastajia ja kilpailijoita aivan terävintä kärkeä myöden.

Harjoitusohjelma on laadittu siten, että heti alusta lähtien liikkeet opetellaan huolellisesti niihin paneutuen. Myöhemmälle korjaamiselle ei siten pitäisi ilmaantua tarvetta. Monet toko-ongelmat kumpuavat perusasioihin jääneistä puutteista tai virheistä, ja niiden korjaaminen voi osoittautua myöhemmin perin hankalaksi tai jopa mahdottomaksi. Kirjan antamalla ohjeilla nämä karikat pitäisi olla vältettävissä.

Tottelevaisuuskoulutus on koiran ja ohjaajan kokonaisvaltaista yhdessä elämistä, jossa elämän polkuja astellaan yhdessä rinta rinnan. Heti pennun tultua kotiin alkaa arkeen kuuluvien hyvien tapojen opettelu. Se on oma

laaja aihealueensa, johon voi tutustua esimerkiksi lukemalla Salme Mujusen *Pennun polku puolivuotiaaksi* -kirjan.

Tie tottelevaisuusvalioksi -kirjassa sisältö on aihealueen mukaisesti rajattu vain tottelevaisuuskoulutukseen tiiviisti liittyviin asioihin. Näitä ovat varsinaisen harjoitusohjelman lisäksi tiettyihin koe- liikkeisiin kytkeytyvät perusvalmiudet, kuten yksinolo- ja rauhoittumisharjoitteet. Erikoisaihealueina käsitellään mm. oikeanlaista leikittämistä, koiran ja ohjaajan välisen suhteen työstämistä sekä käydään läpi kokeisiin liittyviä käytäntöjä; ilmoittautuminen, käyttäytyminen kokeissa, koejännittäminen, hakeutuminen koetoimitsijaksi jne.

Tottelevaisuusvalion arvon tavoittelua voisi verrata tiilitalon rakentamiseen: ensin täytyy valaa perusta, jonka jälkeen ladotaan tiili toisensa perään tukevasti paikoilleen. Jokainen tiili on rakennuksessa yhtä tärkeä ja laasti niiden välissä välttämätöntä.

Myös tottelevaisuuskokeissa perustaitojen on syytä olla kestävä, sillä niiden tulee kantaa kaikki se taidollinen osaaminen, joka niiden varaan kasataan. Lopputulokseen vaikuttaa olennaisesti koiran ja ohjaajan välinen suhde, joka on kuin tiilien välinen laasti – kaiken koossapitävä voima.

Monet tokoharrastajat nimeävät tottelevaisuusvalion arvon toiveidensa täyttymykseksi. Se on kuin katto, joka kruunaa koko rakennelman, huipentaa siihenastisen koeuran. Menestyminen arvokilpailuissa tai pääsy edustamaan omaa maataan kansainvälisille areenoille on tämän tiilitalon lisäsiipien onnistunutta rakentamista ja talon arvon nostamista edelleen.

Parhaimmillaan TOKO on koirakon saumatonta tiimityötä, todellista yhteen hiileen puhaltamista. Edistyminen vaatii

ohjaajalta oikea-aikaisen palkitsemisen ymmärtämistä ja halua luoda yhteistyölle hyvät puitteet. Tottelevaisuuden harjoittaminen lisää aste asteelta koiran yleistä hallittavuutta ja näin se palvelee omalta osaltaan myös nyky-yhteiskunnan koirilta vaatimaa asiallista käytöstä.

Koeohjeessa mainittujen liikkeiden mekaaninen opettaminen koiralle ei takaa menestymistä tottelevaisuuskokeissa. Kouluttaminen vaatii ohjaajalta myös useita inhimilliseltä kannalta myönteiseksi koettuja ominaisuuksia; empaattisuutta, kärsivällisyyttä ja vuorovaikutustaitoja. Koiraa ei voi, eikä saa koskaan kohdella tunteettomana kilpailuvälineenä.

Tottelevaisuuskokeet peräänkuuluttavat ohjaajalta myös tietynlaista herkkyyttä ymmärtää omien toimimensa syitä ja seurauksia. Koira on kuin peili, josta tämän työn tulokset heijastuvat.

*Kankaisilla 15.9.2006
tottelevaisuuskokeiden ja agilitykilpailuiden ylituomari,
Salme Mujunen*

Sisällysluettelo

On suositeltavaa, että luet ensin koko kirjan kertaalleen läpi saadaksesi hyvän yleiskuvan opetusprosessista ja siinä etenemisestä. Tämän jälkeen voit aloittaa ohjelman noudattamisen pentusi kanssa lähtien ensimmäisistä käytännön harjoituksista. Iloa harjoitteluun!

Alkupuhe	1	Voittajaluokka	132
		Paikkamakaaminen	133
Yleistä koiran kouluttamisesta	4	Seuraaminen	134
Pentuvaiheessa huomioitavaa	4	Askelsiirtymät	136
Viretiloista ja niihin vaikuttamisesta	14	Liikkeestä istuminen	142
Palkitsemistavat	19	Lähettäminen ruutuun	146
Rauhoittumisharjoitukset	24	Metalliesineen nouto	154
		Hyppynouto	157
Koirakoulu		Kauko-ohjaus VOI ja EVL	160
Alokasluokka	31	Luoksetulo VOI+EVL	171
Etenemissuunnitelma	32	Tunnistamisnouto	175
Katsekontakti	33	Aika ilmoittautua voittajaluokkaan	181
Makupalan antaminen	35		
Luoksetulon lähelläolemisharjoituksia	36	Erikoisvoittajaluokka	182
Luoksepäästävyysharjoitukset	42	Seuraaminen	182
Alkeishyppyharjoituksia	44	Neliökävely (seiso-istu-maahan liikkeestä)	183
Seuraaminen	45	Ryhmässä istuminen	186
Siirtyminen edestä sivulle perusasentoon	58	Paikkamakaaminen häirittyinä	189
Istumisen perusharjoittelu	62	Ohjattu nouto - alkeet	192
Luoksetulo	67	Merkkin harjoittelemine	198
Maahanmeno	70	Ohjattu nouto	201
Paikkamakuu	78	Metalliesineen hyppynouto	202
Liikkeestä maahanmeno	83	Tunnistusnouto	204
Seisominen	87	Kauko-ohjaus	205
Hyppy	93	Ruutu	206
Aika ilmoittautua alokasluokkaan	97	Aika osallistua erikoisvoittajaluokkaan	209
Avoin luokka	98	Erillisohteet:	
Paikkamakuu	99	Ilmoittautuminen kokeeseen	210
Luoksetulo	101	Suorituksen jännittäminen ja muuta kokeisiin	
Noutaminen	107	liittyvää	212
Hyppy	116	Liikkeenohjaajan toiminta	216
Seuraaminen	118	Henkilökohtaiset tavoitteet	216
Liikkeestä maahanmeno	119	Hakeutuminen kehätoimitsijaksi, koetoimitsijaksi,	
Liikkeestä seisominen	123	liikkeenohjaajaksi ja tuomariksi	217
Kauko-ohjaus	125	Saalisviettiä hyödyntävä leikki on koiralle	
Aika ilmoittautua avoimeen luokkaan	131	mieluisin palkinto	218
		Saalisleikki kuvin esitettyinä	222

Yleistä koiran kouluttamisesta

Pentuvaiheessa huomioitavaa

Pennun luovutusikä ajoittuu tavallisesti 7-8 viikon vaiheille. Harrastuskoira kannattaa hankkia juuri tänä ikäkautena, sillä tällöin pennun leimaantuminen ihmiseen on erittäin voimakasta ja koira on kypsä saamaan osakseen huomattavasti virikkeellisempää elämää, kuin mitä kasvattaja voi sille tarjota osana pentuetta.

Koiran kouluttamiseen sisältyvät kaikki ne arkipäivässä eteen tulevat asiat, joihin koira täytyy totuttaa tai joissa sen käyttäytymistä halutaan jollain tavoin muokata. Koiran ja sen omistajan yhteistyö ja vuorovaikutus alkaa muodostua

välittömästi siitä hetkestä alkaen, kun pentu saapuu kotiin.

Toivottavaa on, että valintapäätös harrastuskoiran hankkimiseksi on jo peruslähtökohdiltaan onnistunut. Koiranpentuja kasvatetaan Suomessa monenlaisissa puitteissa; sekä kennelolosuhteissa että osana perheen arkea. Harrastuskoiran alulle on tärkeää, että kasvattaja on omalta osaltaan antanut pennulle hyvät lähtökohdat tulevaa elämää varten; turvallisuutta, riittävästi rauhaa, virikkeitä ilman stressiä ja myönteisiä kokemuksia ihmisistä.

Pennun alkuaajan olosuhteilla on suuri merkitys sen henkisellet kasvulle, etenkin sen suhtautumiselle ihmisiin ja yhteistyöhön. Koiran itsevarmuuden kehittyminen alkaa jo varhain pohjautuen kasvattajan luona saatuihin kokemuksiin.

Koiranomistajan tulee alusta lähtien olla koiransa tuki ja turva, erityisesti pelottavissa ja paineistavissa tilanteissa. Omistajan täytyy erityisesti ensimmäisen vuoden ajan määrätietoisesti suojella pentunsa kokemusmaailmaa kaikenlaisilta asiattomilta hyökkäyksiltä ja uhkatilanteilta. Aikuiseksi kasvettauaan koira osaa itse puolustaa itseään, mutta pentu on siihen vielä täysin kykenemätön. Ikävät sattumukset varhaisessa nuoruusvaiheessa aiheuttavat ongelmien kehittymisen ja ne saavat tavallisesti aikaan sen, että koira alkaa puolustautua

Koiranpidon tukipilarit:
rakasta ja turvaa

hyökkäämällä itse ensin. Aikuisiän aggressiivinen käytös on hyvin tavallisesti seurausta nuoruusajan epätasapainoisen ympäristön mukanaan tuomasta kuormasta, jota koira kantaa jossain muodossa mukanaan läpi elämänsä. Siksi ohjaajan tulee aivan erityisesti kiinnittää huomiota siihen, että koira saa mahdollisuuden kasvaa henkisesti tasapainoisissa olosuhteissa nuoruusaikansa. Ohjaaja voi toiminnallaan ja valinnoillaan vaikuttaa siihen, että koiran tapaamat koirakaverit ovat ystävällisiä ja ihmiset käyttäytyvät aina sitä kohtaan asiallisesti.

Ohjaaja voi myös vaikuttaa siihen, että koira saa elää täyspainoista koiramaista elämää kulkemalla sen kanssa paljon luonnossa ja antaen koiran toteuttaa itseään lajilleen tyypillisellä tavalla.

Koira tulee totuttaa myös yhteiskunnan tarjoamiin kummallisuuksiin; kaupungin vilinään ja maaseudun erilaisiin laitteisiin ja eläimiin. Kaikki koirakon yhdessä kokemat tilanteet ja olosuhteet ovat hyvää pääomaa koiran tulevaa aikuisuutta varten.

Ohjaajan tulee aina käyttäytyä oikeudenmukaisesti ja reilusti koiraansa kohtaan. Kärsivällisyys on suuri hyve, jota kannattaa osoittaa aivan erityisesti pennun nuoruuden ”sähläyskauden” aikana. Kieltäminen, rangaistukset ja toruminen eivät edesauta koiran ja omistajan suhteen vahvaksi kehittymistä, vaikka joskus täpärässä tilanteessa tehokas ei-käskey voikin pelastaa koiran hengen.

Koulutuksellisesti ei'n runsas viljeleminen ja yrittämisen lamauttaminen eivät sen sijaan ole oikea tie, sillä ne kasvattavat koirasta epäaloitteellisen ja haluttoman tottelijan.

Yksin oleminen

Yksinolokäyttäytymistä tulee harjoitella systemaattisesti heti luovutusiästä lähtien. Omistajaansa ikävöivä ja siksi itkevä, vinkuva tai haukkuva koira on varsin tavallinen ilmiö koiruongelmien laajassa kirjossa. Nämä ongelmat voimistuvat yleensä ajan myötä ja niillä on aivan selkeä vaikutus myös tottelevaisuuskoulutuksen onnistumiseen.

Yksin olemisen epävarmuus näkyy koulutus-tilanteissa paikalla makaamisen ja ryhmässä paikalla istumisen vaikeuksina. Alokasluokan paikkamakuussa koira näkee ohjaajansa, joka

osaltaan hieman lieventää koiran epävarmuutta. Varsinaiset perusturvan puutteesta johtuvat ongelmat tulevat pääosin esille vasta avoimessa luokassa sekä voittaja- ja erikoisvoittajaluokissa, joissa ohjaajat ovat ryhmäliikkeiden aikana näkösuojassa.

Luovutusikäisenä pennut nukkuvat melko paljon. Näitä hetkiä on suotavaa käyttää hyväksi harjoiteltaessa yksin jäämistä. Kun pentukoira on väsynyt ja se on juuri käymässä nukkumaan, sen mielentila on sopivan rauhallinen yksin jäämisen harjoitteluun.

Kotiin jääminen

Pennun jättötilanteen tulee aina olla rauhallinen. Mikäli pentu on hereillä, sille voi antaa kaluttavaksi jonkun mieluisan herkun useita minutteja ennen suunniteltua poistumista. Syöminen rauhoittaa koiraa.

Pentuun ei tule kiinnittää minkäänlaista huomiota viiden viimeisen minuutin aikana ennen lähtötilannetta. Sille ei tule jutella eikä varsinkaan säälitellä sitä (...voi, voi, odota nyt kiltisti, mami tulee kyllä kahden tunnin päästä kotiin ja sitten leikitään, ole kiltti reipas pentu, olethan...). Säälittely johtaa vain pennun huolestumiseen ja tilanteesta tulee vähitellen koiran viretilaa nostava ärsyke.

Kohonnut viretila purkautuu vuorenvarmasti, aivan kuten jännitetty jousi väistämättä laukeaa takaisin tasapainotilaansa.

Epäonnistuneen jättötilanteen vire purkautuu omistajan perään itkemisenä tai pahimmillaan kodin irtaimiston uudelleen muotoiluna.

Jalat maassa, mieli tasapainossa

Kotiin palaaminen

Paluutilanteessa käyttäytyään jälleen rauhallisesti. Hymyillään pennulle ystävällisesti, ojennetaan sille käsi nuuhkittavaksi ja silitetään sitä mitään sanomatta muutamalla pitkällä vedolla huulista kaulan kautta kylkeen. Siinä se. Omistajan ei tarvitse riekkua, kimittää tai tanssittaa koiraansa. Laimean, mutta ystävällismielisen kohtaamisen jälkeen ohjaaja voi riisua kenkensä rauhallisesti ja puuhailla parin minuutin ajan omiaan. Vasta tämän jälkeen koira jälleen huomioidaan.

Mitään koiranpennun elämään liittyvää toimenpidettä ei toteuteta koiran tunnetilasta välittämättä, vaan niistä pyritään mahdollisuuksien rajoissa luomaan koiralle miellyttäviä.

Jättö- ja paluutilanteet muodostuvat näin menettelen rauhallisiksi ja tasapainoisiksi hetkiksi.

Jos perheessä on useita jäseniä, täytyy kaikkien mieltää koiran yksinlokoulutus yhteiseksi ja tärkeäksi tehtäväksi, jotta tuloksia olisi ylipäänsä mahdollista saavuttaa. Yhdenkin perheenjäsenen tai vierailijan poikkeaminen koulutusperiaatteesta voi viedä pohjan pois pennun tulevalta tasapainoiselta yksinlokoyhtäytymiseltä.

Sanomattakin lienee selvää, että perheen muut koirat toimivat roolimalleina. Jos ne oireilevat yksin jäädessään haukkumalla tai niiden lähtö- tai paluutilanteet ovat jo entuudestaan muodostuneet virettä nostaviksi, sama käytös siirtyy suurella varmuudella myös pennulle.

Pentuvaiheessa niin hyvät kuin huonotkin tavat siirtyvät roolioppimisen kautta.

Pannan pukemisharjoituksia ja hihnassa kulkeminen

Pentu opetetaan pantaan ja hihnaan positiivisesti palkiten. Pannan laittamista seuraa makupala, samoin sen pois ottamista. Puolikiristävä panta sujautetaan rauhallisesti pennun kaulaan ja koira palkitaan välittömästi. Panta otetaan pois ja koira palkitaan jälleen. Pannan pukemisesta ja riisumisesta tulee näin menetellen pennulle miellyttävä ja mukava tapahtuma, joka johtaa aina makupalan saamiseen. Tällä tavoin harjoitellen koira ei myöskään vapaaksi päästyään ryntää heti omille teilleen, vaan jää luottavaisesti ohjaajan viereen odottamaan makupalaa.

Kun pentu on tottunut sisällä pannan pukemiseen, aloitetaan hihnan kytkeminen pantaan. Ensin palkitaan pannan laitosta. Sitten harjoitellaan hihnan kytkeminen vastaavasti palkiten. Pian voidaan siirtyä yhtälöön panta + hihna = palkka. Riisumistilanteessa pannan poistamisen jälkeen koira saa harjoitteluvaiheessa aina makupalan.

Kun pennun kanssa mennään ensimmäistä kertaa ulos hihnassa, täytyy omistajalla olla riittävästi aikaa. Hihna tulee pitää löysällä.

Pentua houkutellaan puhe-in, kehu-in, kannustuk-sin ja makupaloin tulemaan ohjaajansa luokse ja etenemään haluttuun suuntaan. Hihnaa ei saa käyttää nyppäyksiin tai koiran vetämiseen ohjaajan luokse, vaan koira opetetaan jo pienestä pitäen tarkkailemaan ohjaajaansa ja mukautta-maan liikkumistaan tämän mukaan.

Metsään juoksemaan ja tuntemaan yhteenkuuluvuutta

Pennun motorisen kehityksen kannalta on tärkeää, että se saa ulkoilla runsaasti vapaina vaihtelevilla alustoilla; juosta metsässä sammaleella, ylittää kaatuneita puunrunkoja, kävellä upottavalla hiekalla, kiipeillä mäkiä ja laskeutua rinteitä.

Metsä on hyvä paikka harjoitella myös lauman koossapysymistä ja luoksetuloja.

Tasku ilman makupaloja
on kuin palkkapussi ilman rahaa

Ohjaaja voi toisinaan piiloutua kivien ja puiden taakse ja antaa koiran etsiä itsensä, ja toisinaan kutsua näkyvillä olevan koiran luokseen. Jokaista luoksetuloa vahvistetaan kehuin ja makupaloin.

Ohjaajan kannattaa opetella aina pitämään mukanaan makupaloja, sillä koskaan ei voi etukäteen tietää, millaisia palkitsemistarpeita eteen tulee. Hyvästä käytöksestä ja tottelemisesta koiran pitää hyötyä itsekin, näin se tulevaisuudessakin toistaa tuota käytöstä mielellään ja halukkaasti.

Energisyys ei ole osoitus ilkeydestä

Koiranpennulla on loputon tarve touhuta ja tutkia ympäristöään. Vaihtuvat hampaat suorastaan pakottavat pennun maistamaan kaikkea, mikä on sen ulottuvilla. Kasvamiseen kuuluva uteliaisuus tulee esille loputtomalta tuntuvana toimeliaisuutena.

Pentuenergian voi osittain suunnata ulkoiluun, perustapojen opetteluun, koulutuksellisiin hetkiin ja kanavoida sitä myös saalisleikkiin (ks. sivut 218-223). Näin naperoikäiselle jää vähemmän energiaa suunnata tekemisenhalunsa yksinomaan ihmisen kannalta epätoivottujen tapojen harjaanuttamiseen.

Ohjaajan kannattaa muistaa, että hyvät tavat täytyy aina opettaa koiralle, vain huonot tavat se oppii opettamattakin. Ilman viitseliäisyyttä ei yhdestäkään koirasta kasva hyvin käyttäytyvää seuralaista.

Energinen pentu ei millään muotoa tarkoita pahaa, vaikka se alati päätyykin haistelemaan ja maistelemaan ulottuvilleen jääneitä tavaroita. Siksi kaikki sellaiset esineet, jotka ovat vaarallisia pennun purtavaksi, tulisi nostaa pois sen ulottuvilta. Saataville jätetään ainoastaan sallittuja ja turvallisia leluja, ja niitä saisi mielellään olla lattioille varattuna hyvinkin runsaasti.

Tavallisesti pennut pitävät puristeluiden ja erilaisten rouhetikkujen nakertelusta. Pienten

Hyvät tavat opetetaan,
huonot tavat opitaan opettamattakin

ja keskisuurten rotujen pennuilla tällaiset tiiviiksi puristetut rouheluut ja -tikut kestävät hammastelua jonkin aikaa, kun sen sijaan varttuneemmalle rottweilerille nautinto ei ole monenkaan sekunnin pituinen. Kokeilemalla löydät omalle koirallesi mieluisat puruluuvaihtoehdot.

Puuhapalloihin sekä wc- ja talouspaperirulliin ja pestyihin maitopurkkeihin piilotettujen namien esiin kaivelu tarjoaa myös pennulle sallitun energian purkamiskeinon. Omistajan tehtäväksi jää tällöin kotiin tultuaan korjata kääreisiin piilotetuista nameista jäljelle jäänyt paperisilppu pois lattioilta. Asiaa harkittuaan pennunotajat tavallisesti panostavat tähän pieneen siivoukseen, sillä vaihtoehtona sille voi olla vuoden tai kahden välein toistuva kodin remontointi irtaimiston tai jopa

lattioiden ja seinätapettien osalta entisten pureksittujen materiaalien korvaamiseksi.

Koiraperheissä on myös varsin tavallista, että vanhat solmuksi kietaistut t-paidat, tennis- ja villasukat kierätetään koiran leluiksi ja hävitetään vasta lopullisen hyödyntämisen päätteeksi.

Koiran elämän energisintä ja siten villeintä aikaa kestää tavallisimmin vain vuoden tai kaksi, jonka jälkeen koira rauhoittuu pahimmasta nuoruuden innostaan. Koiranomistajalla on siis toivoa, että kodin normaali sisustus voidaan ehkä palauttaa jossain vaiheessa ennalleen...

Koiran lukeminen

Koira ilmentää itseään hyvin monin tavoin. Kehon kielen merkkejä voi havaita mm. korvien asennoista, suupielien kireydestä tai rentoudesta, kuonon ja otsan ry pistämisestä, pään ryhdistä, rungon etu- tai takapainoisuudesta, yleisten liikkeiden nopeudesta ja suunnasta, hännän asennosta, -liikkeestä ja -korkeudesta. Mikään yksittäinen kehon asento tai liikesuunta ei ole tulkittavissa yksiselitteisten ennalta päätettyjen kaavojen mukaisesti, vaan koiran tunne- ja tahtotiloja on aina syytä tulkita kokonaisvaltaisesti ja yksilöllisesti.

Eri rodut ovat rakenteeltaan, ilmeiltään ja viestintäsignaaleiltaan toisistaan poikkeavia, siksi rotu- ja koirakohtainen tuntemus on tärkeää aina tiettyä yksilöä tulkittaessa.

Ääniviestintä ja itsevarmuus

Kehon kielen lisäksi koirat ilmentävät itseään äänellään. Äänivalikoimaan kuuluu mm. haukkuminen, ulina, vikinä, ähinä, tuhahtelu ja murina. Kaikkia näitä voi kuulla eri sävelkorkeuksilta.

Karkeasti jaoteltuna; mitä matalammalla äänellä koira haukkuu tai murisee, sitä totisempi ja vakavasti otettavampi se tuossa tilanteessa on.

Koiran itsevarmuudesta kertoo kaikista selvimmin sen ilmentämä painopiste. Itsevarmoilla koirilla painopiste asettautuu hyvin eteen etujalkojen varaan ja koira vaikuttaa ryhdikkäältä. Epävarmoilla yksilöillä paino taas siirtyy taemmas ja ryhti on melko matala.

Karvat pystyyn

Kun nuori koira nostaa karvansa pystyyn sään päältä, se viestittää valmiudestaan reagoida uhkaavaan tilanteeseen. Reagoiminen voi yhtä hyvin olla hyökkäys kuin pakeneminenkin. Karvojen pystyyn nostaminen ei siis ole suoranainen osoitus tulevasta aggressiivisesta reaktiosta. Myös pelokas koira

nostaa säikähtäessään säkäkarvansa ylös.

Koira, jonka selkäkarvat ovat koko pituudeltaan pystyssä säästä hännäntyveen saakka, on tavallisimmin kuormittuneessa tilassa ja epävarma. Näin ollen se tarvitsee tukea ohjaajaltaan saavuttaakseen jälleen henkisen tasapainonsa.

Kun aikuinen, itsevarma koira nostaa karvansa pelkästään sään päältä pystyyn, osoittaa se yleensä valmiutta aggressiiviseen käytökseen.

Saalis- ja puolustushaukun erot

Leikkiessään (ks. sivut 218-223) haukkuva koira ilmentää äänellään tavallisimmin joko ns. saalis- tai puolustushaukkua.

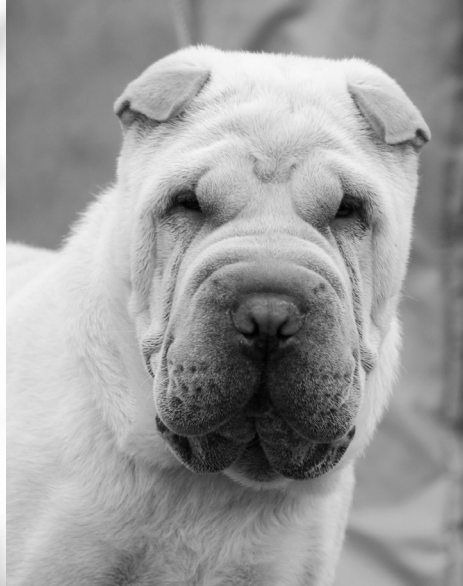
Saalishaukku on kimeää, tiheää ja vaivatonta. Saalistusviettiä ilmentäessään koira vaikuttaa innostuneelta ja aktiiviselta. Puolustushaukku tai -murina on edellistä matalampaa ja totisempaa. Koira on kauttaaltaan jähmeämpi ja vaikuttaa varautuneemmalta.

Koiran ja ohjaajan välisessä leikissä koiran ei koskaan tulisi ilmentää puolustuskäyttäytymistä. Mikäli puolustustarve tulee esille leikin tuoksinnassa, ohjaaja on tiedostamattaan paineistanut ja kuormittanut koiraa väärällä tavalla.

Haukun merkitys täytyy aina tulkita lähtien siitä tilanteesta ja niistä olosuhteista, joissa koira tuottaa ääntä. Koira voi ilmentää haukkumalla myös epävarmuuttaan ja toisaalta tiedottaa reviiiristään. Se voi varottaa tai kutsua apujoukkoja paikalle. Haukulla on kaikinensa lukemattoman monia eri merkityksiä; paljon eri sävyjä ja äänenkorkeuksia, joista jokaisella on oma vivahteensa viestinnässä.

Koulutustilanteessa koiran äänenkäyttö liittyy usein turhautumiseen eli koira tavoittelee jotain, jota se ei saa. Turhautumista voidaan tietyissä tapauksissa käyttää hyväksi koulutuksessa, sillä se nostaa koiran viretilaa, mutta koiran turhauttaminen voi johtaa myös ei-toivottuun lopputulokseen.

Eri koirarotujen ilmeet voivat olla hyvin erilaisia. Pystykorvaisen, päästään vähäkarvaisen koiran eleitä ja ilmeitä on helpompi tulkita kuin luppakorvaisen ja päästään erittäin runsaskarvaisen lajitoverinsa. Myös ihon koostumus vaikuttaa koiran lukemiseen; shar pein runsaspoimuinen iho muodostaa tulkintaa vaikeuttavia ryppyjä, kun taas bullterrierin ja dobermannin erittäin kuivat kasvot estävät hienosyisempien eleiden ilmentämisen. Vaivattominta on lukea koiraa, joka kykenee selkeästi ilmentämään itseään ihon, korvien, suupielten, vartalon, hännän ja painopisteiden avulla.

Koira viestittää eleillä ja ilmeillä reaaliaikaisesti omia tunnetilojaan.

Koiran omistajan tulee opetella tulkitsemaan näitä viestejä, jotta hän ymmärtäisi, miltä koirasta tuntuu.

Ilman koiranlukutaitoa koiran kouluttaminen on hyvin vaikeaa.

Varma koira on rento ja se suuntaa huomionsa edessään tapahtuviin asioihin. Sijaiskäyttäytyvä koira välttää aktiivisesti katsomasta asioita tai tilanteita, jotka pelottavat sitä. Sijaiskäyttäytyessään se puuhastelee epätarkoituksenmukaisesti omiaan.

Opettele lukemaan erilaisia koiria

Koiranohjaajan kannattaa harjaannuttaa omaa koiranlukutaitoaan hakeutumalla tilanteisiin, joissa koirien reaktiot tulevat havainnollisina esille ja joissa kokee koiranohjaajat voivat auttaa koirien reaktioiden tulkinnassa. Näitä ovat mm. luonnetestit, erilaiset koulutustilanteet ja esimerkiksi taidokkaiden maalimiesten vetämät suojeluharjoitukset.

Ohjaajalle on hyödyksi oppia lukemaan ja tulkitsemaan erilaisia rotuja ja ymmärtää luonteiden loputonta monimuotoisuutta ja erilaisten peruseleiden yhdistymistä mitä moninaisemmiksi kokonaisuuksiksi. Aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ei ole paljon tarjolla, mutta René Sjöbergin kirja *Koiran eleet, ilmeet ja käyttäytyminen* on varsin hyvä perusteos aiheesta.

Sijaistoinnot

Sijaistointoja ilmenee monilla eri eläinlajeilla. Kana voi jännittävässä tilanteessa alkaa nokkia maata ikään kuin söisi olemattomia jyviä ja ihminen voi alkaa nauraa hallitsemattoman hysteerisesti vaikkapa kesken hautajaisten. Sijaistoinnoille on yhteistä, että yksilö käyttäytyy tilanteeseen nähden väärin, sopimattomasti ja epätarkoituksenmukaisesti.

Sijaistointo on hätähuuto - koiralla on vahva sisäinen ristiriita

Sijaiskäytös voi esiintyä koiralla siten, että se nuuhkii maata näennäisen keskittyneenä tai katselee taivaalle vaikka edessä tapahtuisi jotain hyvin aktiivista toimintaa. Koira voi myös haukotella jännittävässä tilanteessa. Mikäli koira ilmentää koulutustilanteessa sijaistointoja, jokin on olennaisesti mennyt vikaan. Sijaistointo paljastaa koiran henkisen kuormittuneisuuden ja kertoo koiran vahvasta sisäisestä ristiriitatilanteesta.

Tavallisimmin ristiriitatilanne muodostuu, kun koira toisaalta haluaa tehdä jotain, mutta se samalla pelkää toimia haluamallaan tavalla. Sijaiskäytös koulutustilanteessa antaa yksinomaan viitteitä ympäristön tai ohjaajan luomasta paineesta, jossa koiralla on paha olla.

Sijaiskäyttäytyvä koira ei kykene oppimaan ja jo opitun asian suorittaminen muodostuu sille mahdottomaksi. Sijaiskäytösten ilmaantumisesta koiran viestintään kesken koulutustilanteen tulee pitää huutomerkkinä, joka pakottaa koiraansa kouluttavan ohjaajan järjestämään olosuhteet koiran psyykelle sopivammiksi.

Maan nuuhkiminen on varsin tyypillinen sijaistointikäytös.

Viretiloista ja niihin vaikuttamisesta

Ohjaajan tulee opetella antamaan koiralleen makupalojen ja leikin lisäksi myös suullista palautetta. Erilaisilla äänenpainoilla on suuri merkitys koiran viretilan nostajina tai laskijoina. Äänellä voi rohkaista, kannustaa tai toisaalta myös tynnyttää koiraa.

Ääni on työväline, joka kulkee aina ohjaajan mukana. Hänen on hyvä ihan käytännössäkkin kokeilla, kuinka oma saalisviettininen koira kiihtyy ja virittäytyy ohjaajan kimeästä ja sihisevästä äänestä. Kuinka se silloin käyttäytyy? Millaisella äänenkäytöllä koiran viretila nousee vain hieman, millaisesta se kiihtyy aivan pitelemättömiin?

Voimakkaasti kiihtyessään koira saattaa alkaa esimerkiksi päättömästi haukkua ja riehua. Koiran haukkuminen toimii kuin painekattilan varaventtiili; ylimääräinen paine purkautuu, ettei paine räjäyttäisi koko systeemiä. Kokeilemalla opit oman koirasi

viretilan maksimin ja opit säätämään vireen eri tasoja.

Ohjaajan nopeat liikkeet, kimitys, kirkuminen ja leikkiessä esimerkiksi äkkinäiset tennispallon liikeradat imitoivat koiralle saaliseläimen ääntelyä ja liikehdintää. Näistä ärsykkeistä koira pääsääntöisesti kiihtyy.

Koiran tunnetilojen säätely on tärkeä osa tottelevaisuuskoulutusta. Koira tulisi opettaa työskentelemään optimivireessä, joka ei suinkaan tarkoita ylimenevää vinkumista tai vikisemistä. Erityisesti seuraamisessa ja noudoissa tulee kiinnittää huomiota koiran optimaaliseen viretilaan jo perusopetteluvaiheessa.

On hyvin tavallinen virhe, että koira äänтелеe voittaja- ja erikoisvoittajaluokan seuraamisen askelsiirtymissä. Tätä ongelmaa on huomattavasti hankalampi

Suomenlapinkoira työskentelee hyvällä vireellä, innokkaasti ja halukkaasti.

Ohjaaja rauhoittaa ja kehuu koiraansa hyväksyvästi äänellään ja silittää samalla kiitokseksi hyvin tehdystä työstä.

karsia tuolla tasolla kuin kiinnittää asiaan huomiota alusta lähtien ja ennaltaehkäistä virhekäytös.

Eleistä

Koira lukee hyvin tarkasti ohjaajansa tunnetiloja ja reagoi niihin. Tästä syystä ohjaajan on hyvä oppia havainnoimaan omia tuntemuksiaan ja ymmärtää niiden vaikutus koiraansa. Taitava ohjaaja oppii mukauttamaan käytöstään tilannekohtaisesti, jotta voisi ohjata koiraansa optimaalisesti. Tässä mielessä yhteistyö koiran kanssa on vertaansa vailla oleva mahdollisuus kehittää omien tunnetilojensa hallintaa.

Koira lukee ohjaajaansa ensisijaisesti eleistä ja äänenkäytöstä. Koiralla ei ole kykyä ymmärtää abstrakteja sanoja eikä lauseiden uumeniin kätkeytyjä piiloviestejä. Koiralle ei voi myöskään menestyksekkäästi näytellä tai esittää, sillä se kykenee näkemään näiden roolien läpi. Koira erottaa varmasti, milloin ohjaaja on iloinen ja innostunut, milloin vihainen tai tyytymätön.

Kehu tunteella

Käytä kimeää, korkeaa ja heleää ääntä (hyvä, jess, upee, wow tai jee!) osoittaaksesi koirallesi suorituksen onnistumishetken, jonka jälkeen palkitset koirasi vielä makupaloin tai leikkimällä.

Ohjaajan moittiva, toruva ja matala äänenkäyttö laskee koiran innostuneisuutta ja alentaa viettivirettä. Ei siis auta, jos kiität koiraasi sanomalla ”Hyvä poika”, jos äänenpainosi on mollivoittoista. Käytetyt sanat eivät ole tärkeitä, niihin ladattu tunnetila sen sijaan on. Koirasi ei kykene tulkitsemaan sanoman ja tunnetilan välistä ristiriitaa. Sille on turha koettaa viestittää moittivalla äänellä sanomaa ”Olitpas taitava, et ole koskaan ennen tehnyt noin hyvin”.

Jos ohjaajan ääni on toruva, se merkitsee koiralle tyytymättömyyttä – huolimatta siitä, millaisia ylisanoja sen tekemisistä lausutaan.

Äänellä voit hyväksyä ja rauhoittaa

Ohjaajan on tarpeellista oppia käyttämään myös rauhallista, matalaa ja hyväksyvää ääntä rauhoittaakseen koiraansa. Tästä on hyötyä etenkin helposti kuumevilla koirilla kuten kiihkeillä belgianpaimenkoirilla ja bordercollieilla. Tällaisen äänenkäytön ensisijainen tavoite on tasoittaa koiran viirehuippuja ja pitää koiran tekeminen toiminta-alueella.

Koira rauhoittavat ja tasoittavat äänenpainot ovat tärkeä osa monissa kestoja lisäävissä harjoitteissa, esim. istumisessa, seisomisessa ja maahanmenossa, joissa varsinaisen suoritusasennon ottamisen jälkeen

liikkeen kestoa aletaan kasvattaa. Matala sävelkorkeus ja pitkäkestoisen vokaalivoittoisen äänen tuottaminen luo erinomaiset onnistumisen mahdollisuudet tässä koulutusvaiheessa.

Tyypillinen pitkäkestoisen ja hyväksyvän äänenkäytön hyödyntämistarve tulee esille myös esim. noutokapulan pitämisharjoituksissa, missä ohjaajan käyttämällä äänellä on erittäin suuri vaikutus harjoituksen onnistumiseen. Liian korkeassa vireessä oleva koira kiihtyy ja purkaa nousseen viettivireensä tavallisimmin kapulan puremiseen, mikäli ohjaaja hihkuu sen edessä kiihtyneenä: “Hyvä! Hyvä! Ihanaa! Hieno homma!”. Sen sijaan pitämisharjoitusten kannalta menestyksekkästä on, jos ohjaaja rauhallisesti matalalla äänellä hyväksyy toiminnan sanomalla esimerkiksi: ”Nooooiin-on-hyyyvää-ooooikein-hyyyvää”.

Koiran viretilan huomioiminen ja vireeseen vaikuttaminen on kiinteä osa laadukasta ja tuloksiin pyrkivää koirankoulutusta.

Mikäli koiran ilmentämiä viretiloja ei lainkaan huomioida, vaan koulutuksesta luodaan pelkkä mekaaninen tapahtuma, ilman viretilan havainnointia ja ohjailua, oppiminen

Juuttuuko tunne kurkkuun?

kytkeytyy tavallisesti ainakin osittain väärin tunnetiloihin. Liian korkea tai matala viretilahan ei sinällään ole este erilaisten, hyvinkin monimutkaisten temppujen oppimiseen, mutta koekestävyyttä ja -tarkkuutta se ei valitettavasti takaa. Siksi viretilaa ei kannata jättää huomiotta, mikäli koeharrastuksen toivotaan kantavan hedelmää vielä useiden vuosienkin päästä.

Naksukoulutus

Naksukoulutus on nykyaikainen, yleisideologialtaan hyvin positiivinen koulutustapa, joka perustuu koiran suureen oma-aloitteisuuteen ja hyvin tarkkaan reaktiohetken merkitsemiseen. Sen erinomaisia hyödyntämismahdollisuuksia on nimenomaan aktiivisen, tarkkuutta vaativan liikesuorituksen ajoituksellinen osoittaminen koiralle.

Naksukoulutuksen perusta on koiran ehdollistaminen

Naksutinkoulutuksessa apuna käytetään ns. naksua, jolla tuotetaan nopea ja metallinen klik-ääni. Tuolla äänellä viestitetään koiralle oikean toiminnon hetki hyvin tarkasti.

Tie tottelevaisuusvalioksi on vankka teos jokaiselle tottelevaisuuskokeista kiinnostuneelle harrastajalle, joka haluaa edetä koulutuksessa koiramyönteisesti ja tuloksekkaasti.

Kirjan avulla koiran koulutus on mahdollista myös alueilla, joissa koulutusohjaajatarjontaa ei ole. Kirja sopii myös palveluskoirakokeiden tottelevaisuusosion koulutukseen.

Kirjan anti on syvässä asiaan perehtyneisyydessä ja liikkeiden opettamisen yksityiskohtaisessa opastuksessa.

Copyright © Salme Mujunen
Tekstin tai kuvien osittainenkin kopioiminen kielletty

<http://personal.inet.fi/yritys/koirataito/>

ISBN 9789523183827

